

Romeinen 13.1-7

Is de overheid Gods dienares?

Moeten christenen hun overheid altijd gehoorzamen? Op het eerste gezicht lijkt Paulus daar in Romeinen 13 heel duidelijk over te zijn. Hij schrijft dat alle gezag van God afkomstig is en dat de overheid door God is aangesteld. Door de eeuwen heen zijn deze woorden dan ook vaak gebruikt om bijna onvoorwaardelijke gehoorzaamheid aan de overheid te eisen.

Dat heeft soms rampzalige gevolgen gehad. Tijdens de Tweede Wereldoorlog waren er christenen die meenden God te dienen door de Duitse bezetter te gehoorzamen, zelfs wanneer die gehoorzaamheid leidde tot onrecht en haaks stond op Gods gebod om de naaste lief te hebben. Is dat werkelijk wat Paulus bedoelt?

Dit schrijft hij:

Ieder mens moet zich onderwerpen aan de gezagsdragers die over hem gesteld zijn, want er is geen gezag dan van God, en de gezagsdragers die er zijn, zijn door God ingesteld... Zij is immers Gods dienares, u ten goede. Als u echter kwaad doet, vrees dan, want zij draagt het zwaard niet zonder reden. Zij is namelijk Gods dienares, een wreekster tot straf voor hem die het kwade doet. (Rom. 13.1-4)

Om deze woorden goed te begrijpen, moeten we eerst kijken naar de verzen die er direct aan voorafgaan. Aan het einde van Romeinen 12 schrijft Paulus:

Leef, zo mogelijk, voor zover het van u afhangt, in vrede met alle mensen. Wreek uzelf niet, geliefden, maar laat ruimte voor de toorn, want er staat geschreven: "Mij komt de wraak toe, Ik zal het vergelden, zegt de Heere." (Rom. 12.18-19)

Dat vormt de sleutel tot het begrijpen van Romeinen 13.

Paulus verbiedt christenen om zelf wraak te nemen. Vergelding behoort God toe. Maar hoe oefent God in deze wereld recht uit? Volgens Paulus maakt Hij daarvoor onder andere gebruik van de overheid. Daarom noemt hij de overheid "Gods dienares". Zij heeft de taak het kwaad te bestraffen en de rechtsorde te handhaven.

Dat betekent heel praktisch dat wanneer iemand je berooft, mishandelt of weigert je loon uit te betalen, je niet zelf voor rechter speelt. Je zoekt recht via de overheid. Persoonlijke vergelding maakt plaats voor een rechtssysteem dat door God is gegeven om de samenleving te beschermen.

Dat betekent echter niet dat elke overheid altijd gelijk heeft of dat christenen haar onder alle omstandigheden moeten gehoorzamen.

Paulus zegt dat we ons aan het gezag moeten onderwerpen. Dat is niet hetzelfde als onvoorwaardelijk gehoorzamen. Ook elders gebruikt Paulus dit woord. In Efeze 5 roept hij alle gelovigen op zich aan elkaar te onderwerpen. Dat betekent niet dat christenen elkaar blindelings moeten gehoorzamen, maar dat zij een houding van nederigheid en respect tegenover elkaar aannemen. Onderwerping gaat over de erkenning van een door God gegeven orde, niet over kritiekloze gehoorzaamheid.

Wanneer een overheid mensen beveelt kwaad te doen of God ongehoorzaam te zijn, houdt haar gezag niet op gezag te zijn, maar houdt onze gehoorzaamheid wel op. De Bijbel kent daarvan talloze voorbeelden. De Hebreeuwse vroedvrouwen weigerden de bevelen van de farao uit te voeren. Daniël bleef bidden ondanks het verbod van de koning. De apostelen zeiden tegen het Sanhedrin: "Men moet aan God meer gehoorzaam zijn dan aan mensen." (Han. 5.29)

Paulus zelf leefde ook niet alsof de overheid altijd gehoorzaamd moest worden. Hij ontsnapte uit Damascus toen de gouverneur hem wilde arresteren (2 Kor. 11.32-33). Meerdere keren ging hij bewust door met het verkondigen van het evangelie, ondanks overheidsverboden. Tegelijk erkende hij wel steeds het bestaan en de legitimiteit van het gezag.

Daarom moeten we Romeinen 13 zorgvuldig lezen, zowel binnen de directe context als binnen de bredere boodschap van de Bijbel. De directe context gaat over het afzien van persoonlijke wraak. De bredere context laat zien dat gelovigen regelmatig weerstand boden aan overheden wanneer die zich tegen Gods wil keerden. Denk aan de profeten, die koningen openlijk terechtwezen, of aan de apostelen die liever leden dan God ongehoorzaam te zijn.

Ook de historische context speelt een rol. Paulus schreef Romeinen rond het jaar 57. Nero was toen wel keizer, maar de grote christenvervolgingen waren nog niet begonnen. Paulus had zelfs meermaals bescherming gekregen van Romeinse bestuurders tegen geweld vanuit bepaalde Joodse tegenstanders. De overheid functioneerde voor hem nog grotendeels als een instantie die orde en recht handhaafde.

Het is daarom goed mogelijk dat Paulus hier de overheid beschrijft zoals God haar bedoeld heeft: als een dienaar die het goede bevordert en het kwade straft. Dat betekent niet dat elke overheid zich ook daadwerkelijk zo gedraagt. Wanneer een overheid zelf het kwaad bevordert, vervult zij juist niet meer de taak die God haar heeft gegeven.

Rom. 13 is daarom geen vrijbrief voor dictaturen en evenmin een oproep tot kritiekloze gehoorzaamheid. Paulus roept christenen op de door God gegeven orde te respecteren, geen eigen rechter te spelen en het gezag te erkennen als een instelling die bedoeld is om recht en vrede te bevorderen. Maar zoals overal in de Schrift blijft ook hier gelden dat Gods gezag uiteindelijk hoger is dan dat van welke menselijke overheid dan ook.